

MİLLÎ ŞEHİT
Boğazlıyan Kaymakamı
KEMAL BEY

MİLLİ ŞEHİT
Boğazlıyan Kaymakamı
KEMAL BEY

Bu metin Sayın Altan DELİORMAN tarafından
hazırlanmıştır.

Türk Eğitim-Sen'in Armağanıdır.
www.turkegitimsen.org.tr

ÖNSÖZ

Türkiye-Ermenistan ilişkileri, çok uzun yıllardır ülkemizin dış politikasının önemli konularındandır. Özellikle son dönemde daha da hızlanarak kamuoyu gündemimizi çokca işgal eden bu konu, AKP Hükümeti tarafından imzalanan protokollerle de yeni tartışmalara meydan vermiş bulunmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan olayların ekseninde oluşturulan senaryolarla, kendilerine bir tarih oluşturmaya çalışan Ermeni Diasporası ve uzantıları, aynı zamanda ülkemizi hem tarih önünde hem de medeni dünya nezdinde mahkum etmeye çalışmaktadır.

Tarafsız bütün tarihçilerin ifade ettiği gibi, Osmanlı Devleti hakimiyetinde Teba-ı Sadıka olarak kabul ve itibar gören Ermeni ahalinin bir bölümü maalesef ki, özellikle Doğu Anadolu'da, Birinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında farklı emellerin mimarı olarak ortaya çıkmışlardır. Çok uluslu emperyalist güçlerin Anadolu'daki yeni projeleriyle paralel bir strateji kurgulayan bu güçler, Hınçak ve Taşnak Cemiyeti gibi örgütlenmeler ve çeteleşmeler eliyle hem Osmanlı'yı yıpratmak hem de bölgedeki ahaliyi sindirmek için baskı, saldırı ve cinayetlere başvurmuştur.

Bu olumsuz gelişmeler üzerine, zaten birden fazla cephede varolma mücadelesi veren Osmanlı Devleti, iç güvenliğini sağlama almak ve vatandaşların can güvenliğini korumak amacıyla bir kısım Ermeni nüfusu göçe mecbur kılmıştır.

Şu tarihi gerçek gözden kaçırılmamalıdır ki; devletin uygulamış olduğu Tehcir gerçekleştirilmeseydi, çeteler eliyle yapılan inanılmaz katliamlara, önemli sayıda vatandaşımızın mağdur edilmesine ve işbirlikçi faaliyetler nedeniyle bir bölgemizin işgaline varacak olumsuz gelişmelere şahit olunacaktı. Nitekim, Tehcir öncesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşanan, özellikle Ermeni çeteler tarafından gerçekleştirilen baskın ve cinayetler yaklaşan bu acı gerçeğin işaretlerini vermektedir. Yani Tehcir, daha sonra yaşananların bir nedeni olarak değil, ülke içerisinde bizzat bir kısım Ermeni ahali tarafından oluşturulan kargaşa ve huzursuzluk ortamının bir sonucu olarak vuku bulmuştur. Bu tarihsel gerçeğe rağmen günümüzde uluslar arası Ermeni lobisinin öncülüğünde yürütülen kirli ve yalan propaganda çok manidardır.

Bu iğrenç yalana karşı durması gereken bazı insanlarımızın bu yalan propaganda karşısında bir kısmının bilgisizlikten dolayı mahcup duruşu, bir kısmının da işbirlikçi niyetlerle ihanete destek olmaları büyük üzü-

tü verici bir durumdur. Ülkemizde tarihimizle ilgili araştırmalar yapan, ciddi çalışmalar ortaya koyan çok değerli bilim insanlarımız mevcut bulunmaktadır. Fakat yine üzülererek şahit olmaktadır ki, bu değerlerimiz gerek bürokrasimiz, gerek medyamız ve gerekse bilimsel kurullarımız tarafından yeterince kıymet görmemekte ve desteklenmemektedir.

Samimiyetle inanıyorum ki, resmi sivil bütün kuruluşlar ve bilim hayatımızla ilgili tüm unsurlar, çok uluslu projelerden bağımsız olarak çalışan ve milli kaygılarla bezenmiş fikir insanlarımıza sahip çıkmalıdır. Ülkemize karşı oluşturulan şer cephesine karşı; Türkiye'miz bilim/fikir insanlarıyla, resmi kurumlarıyla, sivil dinamikleriyle ve toplumuyla yek vücut olmalı, tek ses olmalıdır. Ancak böylesi birlikteliklerle uluslararası arenada milletimize karşı yürütölen kampanyaları çürütebilir, tarihi gerçekleri ortaya koyabilir ve ölkemizin tezlerini dünya kamuoyuna kabul ettirebiliriz.

Bu bağlamda, elinizdeki bu kitapçık da önemli bir hizmete vesile olmaktadır. Aydınlar Ocağı üyelerinden sayın Altan Deliorman'ın hazırladığı bu metin Milli Şehit Kemal Bey'in şahsında Tehcir gerçeğini ve savaş döneminde yaşanan Ermeni olaylarını ibrete layık biçimde ortaya koymaktadır.

14 Ekim 1922'de TBMM tarafından "Milli Şehit" ilan edilen Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey, 10 Nisan 1919 tarihinde İstanbul'da Beyazıt Meydanında asılarak idam edilmiştir. Bir kısım Ermeni unsurun, yurdun bir çok yerinde olduğu gibi Yozgat civarında da isyan ve saldırılar gerçekleştirmesiyle Osmanlı'nın göç ettirilmeleri kararı alması üzerine; devletin kendisine verdiği görev dahilinde bölgesindeki Ermeni ahalinin tehcirini sağlayan Kemal Bey, daha sonra ifa ettiği vazifeden dolayı düzmece iddialarla suçlandı. Siyasi çekişme ve işgalci kuvvetlere gösteriş yapma uğruna feda edilen Kemal Bey, bugün ise Birinci Dünya Savaşı sürecinde ölkemizde yaşanan Ermeni gerçeğinin sembol ismi olmuştur.

Bu vesileyle Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'i minnet ve şükranla yad ediyoruz. Ruhü şad, mekanı cennet olsun.

Asil Türk Milleti'nin tarihinde, hiçbir millete karşı emperyal tutumlar sergilemediğini ve özellikle de "Soykırım" gibi insanlık dışı sıfatla asla birlikte anılamayacağını yüksek sesle ve gururla haykırıyoruz.

Saygılarımla.

İsmail KONCUK
Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı

MİLLİ ŞEHİT KEMAL BEY'İN AZİZ HATIRASINA

Birinci Dünya Savaşı'nda Boğazlıyan'da Kaymakam olarak bulunan Kemal Bey, Mütareke olunca, Ermenilere zulüm yaptığı iddiası ve işgalci İngiliz-Fransız makamlarının baskısı ile haksız yere idam edilmişti (10 Nisan 1919). Ermeni azgınlığına ve komitacılığına kurban edilen Kemal Bey'in aziz hatırası, aradan yıllar geçtikten sonra, bugün hala yüreklerimizi sızlatmaktadır. Talât Paşa, Cemal Paşa ve arkadaşlarının, daha sonra 50'ye yakın diplomatımızın kanını döken kirli eller, her yılın 24 Nisan'ını intikam günü ilân ederken, biz de Ermeni zulmünün pençesinde şehit olan Kemal Bey'in ve diğer şehitlerimizin hâtrasını, yurdun dört yanında yapılacak toplantılarla anmalıyız.

“ FERTLER ÖLÜR, MİLLET YAŞAR ”

“Kabir taşım, hamiyetli Türk ve Müslüman kardeşlerim tarafından dikilmeli ve üstüne şöyle yazılmalıdır. Millet ve memleket uğrunda şehit edilen Boğazlıyan Kaymakamı Kemal'in ruhuna fâtiha!”

(Kemal Bey'in Vasiyeti)

MİLLÎ ŞEHİT KEMAL BEY

Sirkeci Gümrük Müdürlüğü'nden emekli Arif Bey, Bekirağa Bölüğü'nde (İ. Ü. Merkez Bina) tutuklu bulunan oğlu Kemal Bey'e her günkü gibi yemek götürüyordu. Kadıköy'deki evinden çıkmış, Bayazıt Meydanı'na varmıştı. Vakit akşam üzeriydi.

Birden meydana toplanmış, büyük bir kalabalık gördü. Ne var, ne oluyor, diye merak etti. Kalabalığın arasına sokuldu. Tiplerinden, konuşmalarından meydana dolduranlardan çoğunun Ermeni olduğu anlaşılıyordu. İçlerinden birine sordu:

- *Bu kalabalık nedir, bir şey mi var?*

- *Bir adam asıldı, ona bakıyoruz!*

Bu cevabı duyan Arif Bey, birdenbire irkildi ve kalabalığı yararak, önüne çıkanları ite-kaka sehpaye doğru yaklaştı.

Sehpada sallanan, oğlu Kemal Bey'in cesediydi!

Bir feryat kopararak yığıldı.

İdamda hazır bulunmak üzere Bayazıt'a gelmiş olan Merkez Kumandanı Osman Şakir Paşa, o tarafa doğru koştu. Arif Bey'in perişan halini görünce sordu:

- *Kimsiniz?*

- *Babasıyım.*

Osman Şakir Paşa birden kıpkırmızı kesildi, titremeye başladı:

- *Emriniz?*

- *Evlâdımı bana veriniz?*

Derhal emir verildi. Kemal Bey'in cesedi sehpadan indirildi. Bahtsız baba hiçkırıklar içinde sarsılarak, oğlunun henüz tamamıyla soğumamış cesedine kapandı.

Tesalya'nın Yenişehir eşrafından Arif Bey, evlâdının cesedini Kadıköy'üne, teyzesi İsmet Hanım'ın evine nakletti.

Ertesi gün, bütün İstanbul ayaklanmıştır. Özellikle yüksek tahsil gençleri cenaze evinin önünü doldurmuştu. Üzerinde "*Türklerin büyük şehidi Kemal Bey*" yazılı bir çelenk getirmişlerdi.

Cenaze merasimi, terör ve baskıya rağmen, çok mânâlı oldu. Kadıköy İtfaiye Karakolu önündeki bir takım asker, cenaze geçerken, kendiliğinden selâm durdu. Her adımda kalabalıklaşan cenaze alayının geçtiği sokaklardaki evlerden kadınlar hıçkırarak gözyaşları ile mateme iştirak ettiler. Tabut, gençlerin elleri üzerinde, muhteşem bir kalabalıkla Kuşdili'ne, Mahmud Baba Türbesi'ne götürüldü. Kemal Bey'in oğlu Adnan orada defnedilmişti. Artık baba-oğul, yanyana yatacaklardı.

Cenazenin başucunda konuşanlar genç, milliyetçi öğrencilerdi. Bir Tıbbiyeli gencin feryadını, arkadaşları gözyaşları içinde dinlediler.

- *Kemal ! Sen, şu anda toprağa verdiğimiz bir çiçeksin. Orada büyüyecek dalların o kadar dikenli olacak ki, seni bu âkıbete layık görenlerin hepsini paramparça edecektir. İntikâmın behemahal alınacaktır.*

İDDİA

Facia 1919 Şubat'ında başlamıştı.

Boğazlıyan Kaymakamı ve Yozgat Mutasarrıf Vekili olan Kemal Bey, Ermeni tehcirinde ölümlere sebebiyet verdiği iddiası ve idam isteği ile yargılanacaktı.

Kemal Bey, aynı iddia ile, daha önce Yozgat İstinaf Mahkemesi'nde yargılanmış ve beraat etmişti. Şimdi, bu mahkemenin verdiği karar dikkate alınmıyor, yeniden Divân-ı Harp önüne çıkarılıyordu.

Devir öyle bir devir ki, Kemal Bey'i savunacak bir avukat bile bulmak zordu. Fakat Sadeddin Ferid Bey adında cesaret sahibi bir dâva vekili gönüllü olarak Kemal Bey'in müdafaasını üzerine aldı.

Yozgat'ta beraat ettiğini ileri süren Kemal Bey'in yeniden yargılanmasına karar veren Divân-ı Harb'in başkanlığını Hayret Paşa yapıyordu.

Divân-ı Harp Savcısı Sami Bey görüşünü kısaca anlattı:

"Yüksek mahkeme heyeti, devletin ve milletin temiz alnına sürülmüş olan lekeyi ancak bir şekilde temizleyebilirdi: Herkes bilinen facialara ve mezâlime sebep olanlar hakkında kanunî gereklerin yapılmasıyla. Yüzyıllardan beri Osmanlı saltanatına refah ve saa-

det içinde yaşayan gayrimüslim unsurların sebep oldukları olaylar, idarî hatalardan çok, dış tesirlerden doğmuştu. Dosyalardan ve yabancı basından aldığı bilgilere göre, Ermeniler çok iyi hazırlanmış teşkilâtlarıyla Osmanlı vilâyetlerinin en önemli ve sınır bakımından en tehlikeli bölgelerinde bir takım mühim hareketlerde bulunmuşlardı. Bunun üzerine Savaş Hükûmeti 1331 senesi Mayıs'ında tehciye başvurmuştu. İşte bu tedbirsizlik sebebiyle, bazı kimseler şahsî çıkarlarını düşünerek bilinen faciaları meydana getirmişlerdi."

Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey de, savcıya göre, bunlardan biriydi ve en şiddetli cezaya çarptırılması lâzımdı.

ŞAHİTLER

Ondan sonra nereden çıktıkları bilinmeyen bir sürü şahit, Kemal Bey'in yaptıklarını, bir bir sayıp dökmeye başlamışlardı. Şahitlerin çoğu komitacıydı. Başka komitacılar da, İstanbul'da buldukları küçük Ermeni çocuklarını dahi mahkemeye getiriyor, şahit olarak dinletiyorlardı. Mahkeme heyeti, bunların hepsini sabırla ve dikkatle dinliyordu.

Azgın bir iftira kasırgasının orta yerinde yapayalnız kalmış olan Kemal Bey, kendisini uzun uzun savunmaya bile lüzum görmüyordu:

- Hepsi yalandır, hepsi uydurmadır. Reis Paşa, ben ne bunların dedikleri Keller (şimdiki Yenipazar) köyüne gittim, ne de oradan geçtim. Burada vuku bulduğunu söyledikleri cinayetlerden de haberim yok. Hele, parmaktan çıkmayan yüzüğü almak için kol kesmek?.. Rica ederim, bu vahşeti kim yapar? Bu derece şen'î bir işi yapacak bir insan tasavvur edemiyorum. Esasen hiçbirini ispat edemezler. Çünkü hepsi iftiradan ibarettir. Benim haberim olmadan bir şey olmuşsa bilmem. Fakat bana bu ana kadar bu mevzuda hiçbir şikâyetçi gelmemiştir. İlk defa burada, mahkeme huzurunda bu şikâyetlerle karşılaşıyorum.

Kemal Bey'in yanıldığı bir nokta vardı: Parmaktan çıkmayan yüzüğü almak için kol kesecek kadar kimsenin alçalacağını zannetmiyordu. Van'ın Zeve köyünden Kıymet Başibüyük'ün çok sonraları tarihin kanlı vesikaları arasına girecek şu ifadesini elbette ki bilmiyordu:

“Ermeni komitacıları hâmile kadınların karnını süngü ile yırtıp çıkardıkları çocukları yine süngülerinin başında oynatıyorlardı. Kadın ve kızların kollarındaki altın bilezikleri almak için kolay bir usûl bulmuşlardı. Hemen kasaturayı alıp kolu tamamen kesiyorlar, ondan sonra da bilezik veya yüzük gibi ziynet eşyalarını alıyorlardı.”

Ne garip ve acı bir tecelli idi ki, bu vahşeti yapan Ermeni komitacılarının yerine mâsum bir Türk idarecisi aynı suçla suçlanarak yargılanıyor ve Ermeni komitacıları da bu zavallının mutlaka asılması, hem de yine bir Türk Mahkemesi tarafından verilecek kararla asılması için tanık mevkiine oturuyorlardı.

Ve Divân-ı Harp savcısı soruyordu:

- Demek ki, sizin oradan geçen muhacir kabileleri bir taarruza uğramamışlardır.

- Yoktur böyle bir şey... Hayır, kat'iyen haberim yok!... Ermeni şikâyetçilerden biri hemen atlıyordu:

- Nasıl olur efendim? Keller köyünde yüzlerce ceset bulunmuştur. Bu sefer Reis soruyordu:

- Bakın ne diyor ? Bu kadar büyük vukuat olsun da mutasarrıfın, kaymakamın haberi olmasın, olur mu?

- Yoktur Paşam.... Bunların var demesiyle yok olan bir şey var olmaz.

Bu sırada, mahkeme salonunu doldurmuş olan ve çoğunu Ermeni komitacılarının teşkil ettiği kalabalık kahkahalarla gülmeye başlıyordu.

MÜDAFAA

Nihayet dâvâ vekili Sadeddin Ferid Bey'in müdafaasından sonra söz Kemal Bey'e verilirdi:

- Düne kadar bir hâkimler heyeti hâlinde olar sizler, şu dakikada bir tarih mahkemesi sıfatını almış bulunuyorsunuz.

Ermeniler tarafından öldürülen dindaşlarının ve soydaşlarının mâtemi Müslümanların yüreklerini sızlattığı ve her gün gelen kara haberlerin halkı tahrik etmekten geri kalmadığı malûmdur. Ermeni-

ler ise Rus ordularının kâh önüne geçerek, kâh arkasında kalarak, ekseriye memleketin asker kuvvetinden mahrum kalmasına güvenererek facialar meydana getirmekten çekinmiyorlardı. İddia edildiği gibi, Yozgat vilâyeti dahilinden sevkedilen bazı Ermeni muhacir kabilelerine, Ermenilerin Müslümanlara revâ gördükleri fecaate şahit olmuş bazı asker kaçaklarının tecavüzü ihtimal dahilindedir.

Ancak, savaşta yenilişimizin aleyhimizde meydana getirdiği hezeyânı durdurmak maksadiyle, iddia makamının da isteği üzere, kurbanlar verilmesi bir siyaset icabı sayılıyorsa, bu kurban ben olamam. Siz kurban seçmekte değil, ancak hak ve adaletle hüküm vermek vicdani görev taşıyan bir yüksek heyetsiniz. Mutlaka kurban aranıyorsa herhalde, bütün bu işlerin tertipçisi ve idarecisi olarak benim gibi küçük bir memur bulunacak değildir.”

Bu müdafaaya karşı, Reis:

- Kemal Bey, emin olun, mahkeme, hükmünü hiçbir harici hisse kapılmaksızın, sırf kanaat-ı vicdaniyesine istinat ederek verecektir.

Halbuki, Kemal Bey’in mutlaka asılması için Fransız ve İngiliz işgal kumandanlarının, Ermeni komitacılarının ve Ermeni Patriği Zaven’in ağır baskısı devam etmekteydi.

Bunun üzerine, Divân-ı Harp Reisi Hayret Paşa, Sadrâzâm Ferid Paşa ile yaptığı şiddetli bir münakaşadan sonra istifasını veriyordu. Yerine de “Nemrut” lâkabı ile tanınmış Kürt Mustafa Paşa tayin oluyordu.

KARAR

Mahkeme, artık mahkeme olmaktan çıkıyor, evvelden verilen bir emrin yerine getirilmesine memur bir heyet hâlini alıyordu. Kemal Bey, Nemrut Mustafa Paşa’ya da:

- Ben emir aldım, bir memur aldığı emre itaatle mükelleftir. Ben sürgün olarak kasabadan çıkarılanlara en insanî harekette bulundum. Nitekim, şimdi de hiçbir vicdan azabı duymuyorum.

Nemrut Mustafa, oturduğu yerden doğrularak Kemal Bey’e bağıyordu:

Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey

- Kış kıyamette bu kadar insanı, çoluk çocuğu ile dağlara, yaylalara sürerken Allah'tan hiç korkmadın mı? Bir gün senden bunların sorulacağını düşünmedin mi? Hem üstelik jandarmalara onları süngülenmesini de emretmişsin, ne dersin?

- Hayır, bunu asla kabul etmem. Ben kimsenin ölümü için emir vermiş bir adam değilim.

- On binlerce zavallıyı, kadını, çocuk demeden, bu Allah'ın kışında soğukta, dağ başlarında yürütmek, sanki süngülenmekten daha mı iyidir? Üstelik, sen bir idare âmirisin, bunları senin himayene vermişlerdir.

Sonra sesini daha da yükselterek soruyordu:

- Memleketimiz dahilinde yaşayan vatandaşları, birbirini diğeri üzerine sevk ederek can ve mal tecavüzüne teşvik etmenin cezası nedir, bilir misin?

- İdamdır Paşam...

- Kendi hükmünü kendi ağzınla verdin Kemal Bey, biz de senin için bu karara varmıştık.

Jandarma Kumandanı Binbaşı **Tevfik Bey**'e de 15 yıl hapis cezası verilmişti.

İNFAZ

Gerçekten, idam kararı önceden hazırlanmıştı bile. Mahkeme sona erer ermez, hazır olan karar, tasdik edilmek üzere Saraya gönderildi. Ancak Padişahın bu hususta tereddüt göstermesinden kuşkulananlar vardı. Bunlar Dahiliye Nazırı **Mehmet Ali Bey**, Adliye Müsteşarı ve İngiliz Muhibleri Cemiyeti'nin Reisi **Said Molla** idi.

Bu iki adam; Damat Ferid Paşa'yı alelacele Saraya gönderdiler.

Sultan Vahideddin, kararın tasdiki için Şeyhülislâmdan fetva istedi. Şeyhülislâm **Mustafa Sabri Efendi**, "**Kemal Bey hakkında istenilen fetvâ değildir. Kazaya aittir, benim ise kazaya yetkim yoktur**" mütalâasında bulunarak fetva vermekten kaçındı. Padişah ısrar edince, umumî mahiyette "**Bir Müslümanın, Müslüman olmayan birini öldürmesi hâlinde idama cevaz verildiği, ancak bu**

hüküm verilmesi için, öldürülen yaralayıcı bir âletle yaralanması ve ölmesinin, bunun üzerine mirasçılarının kıssas istemelerinin şart olduğunu bildirdi. Fakat, Padişahı tatmin için bir not eklemeyi de ihmal etmedi. Bu notta, Divân-ı Harb-i Örfi tarafından ölüme mahkûm edilen Kemal Bey'in muhakemesi hak ve adalete uygun yapılmış olduğu takdirde, idam hükmünün muvafık bulunduğu açıklanıyordu.

Bu fetva Sarayı tatmin etti. İrade hazırlandı, imzalandı. İdam için gerekli tedbirler alındı, hazırlıklar yapıldı. Sehpa kuruldu.

Kemal Bey'in olup bitenden haberi yoktu. İ. Ü. Merkez Bina'da bulunan Bekirağa Bölüğü'nde tutuklu arkadaşlarıyla oturmuş, konuşuyordu. Birden dışarı çağırıldılar ve hemen yakalayıp Bayazıt Meydanı'na çıkardılar.

Ermeni komitacıları, mahkemeyi ve infaz için harcanan gayretleri adım adım takip ediyorlardı. İstanbul'un çeşitli semtlerinden pek çok serseri Ermeniye meydana toplamışlardı.

İstanbul'un Müslüman halkı da için için kaynıyordu. Günlerden beri bu dâvâ ile meşgul olanların kulaklarında acı bir haber bir anda dolaştı:

- Kemal Bey'e idam vermişler. Bu akşam asacaklarmış, Bayazıt'ta.

Halk, akın akın Bayazıt'a koşuyordu. Teşkilât-ı Mahsusa'nın ve o zamanki M.M. grubunun mensupları da Bayezit'ta bulunuyorlardı.

Herkes birbirine soruyordu:

- Niçin böyle bir karanlığa bıraktılar?

- İşlerine öyle geliyor da onun için!

Meydanda olduğu kadar, yollarda ve meydana bakan damlarda da mahşeri bir kalabalık vardı. İdam sephası, o zaman Harbiye Nezareti'nin girişi olan, daha sonraları uzun yıllar rektörlük makamı olarak kullanılacak küçük binanın önüne kurulmuş, etrafı jandarma ve polis kordonu altına alınmıştı. İngiliz ve Fransız askeri birlikleri de binanın önünde duruyorlardı.

Güneş yavaş yavaş gurub ediyor, pembe bir renk Süleymaniye tarafını kaplıyordu. Ne tezat! Türk'ün bu muhteşem yapısı ve bu kü-

çölüş, bu eziliş, bu yok oluş tablosu birbirine ne kadar yakındı.

Dalgalanan kalabalık bir anda sustu.

Bir zafer takı gibi süslü Harbiye Nezareti kapısından çıkan bir müfreze süngülü askerinin ortasında Kemal Bey geliyordu.

Yüzü solgun bir renk almıştı. 35 yaşlarındaydı. İdam mahkumlarına mahsus beyaz gömleği giymiş, ağır ağır yürüyordu. Metindi. Mukadderata teslim olmuş gibiydi.

SON SÖZ

Son sözü soruldu. O zaman, Kemal Bey, halka hitap etti:

- Sevgili vatandaşlarım! Ben bir Türk memuruyum. Aldığım emri yerine getirdim. Vazifemi yaptığıma inancım vicdanım emindir. Sizlere yemin ederim ki ben masumum, son sözüm bugün de budur, yarın da budur. Ecnebi devletlere yaranmak için beni asıyorlar. Eğer adalet buna diyorlarsa, kahrolsun böyle adalet!

Heyecandan boğulan çaresiz halk bir ağızdan cevap veriyordu:

- Kahrolsun böyle adalet!

- Benim sevgili kardeşlerim, asil Türk Milleti'ne çocuklarımı emanet ediyorum. Bu kahraman millet, elbette onlara bakacaktır. Allah vatan ve milletimize zeval vermesin, Amin!

Halk hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu. Meydan tam bir matem havasına bürünmüştü. Aslında halk idamı önlemeliydi.

Manzarayı küçük köşkün pencerelerinden seyreden Said Molla'nın cellatlara emri, Kemal Bey'in sözlerini bastırıyordu:

- Söylemeyin bu alçak herifi! Hemen asın bu köpeği! Ne duruyorsunuz, itoğlu itler!

Kemal Bey, bu mazlum Türk evladı, iskemlenin üzerinden kendini boşluğa bırakmadan birkaç kelime daha söylemek imkânı buluyordu:

- Borcum var, servetim yok! Üç çocuğumu millet uğruna yetim bırakıyorum. Yaşasın millet!

Kemal Bey'in cesedini, beyaz bir kağıt gibi, sephada sallanırken gören Ermeni komitacıları sevinç çılgınlıkları atarak alkışlamaya başlamışlardı. Azgınlıkları son hadde varmıştı.

Fakat, süngü takmış jandarmaların üstlerine yürüdüğünü görünce seslerini kesip dağılmaya başladılar.

Artık yapacakları bir şey kalmamıştı zaten.

Yapacaklarını yapmışlardı.

O gece, köşebaşlarını İngiliz ve Fransız askerlerinin makinalı tüfeklerle tuttuğu İstanbul'un üzerine inen karanlık perde, Türklük namına utanç verici, felaket dolu bir güne son veriyordu. Tarih 10 Nisan 1919'du.

VASIYET

Kemal Bey, vasiyetnamesine şunları yazmıştı:

*"Merhum sevgili oğlum Adnan'ın medfun bulunduğu Kadıköy Kuşdili çayırındaki kabristanda yavrumun yanında gömülmemi diliyorum. Teyzem ve kardeşim Kadıköy'ünde sakindirler. Tezemin adresi Mühürdar Caddesinde 67 numaralı hanedir, adı İsmet Hanımdır. Defin masrafı teyzeme tevdi buyurulmalıdır. Kabir taşım, hamiyetli Türk ve Müslüman kardeşlerim tarafından dikilmeli ve üstüne şöyle yazılmalıdır: "**Millet ve memleket uğrunda şehit olan Boğazlıyan Kaymakamı Kemal'in ruhuna fatiha!**" Perişan zevcem Hatice'ye, yavrularım Müzehher ve Müşerref'e muavenet edilmesini, yavrularımın tahsil ve terbiyesine ihtimam buyurulmasını vatan-daşlarımdan beklerim. Babam, Karamürsel aşar memuru Arif Bey de acizdir. Kardeşim Münir de kimsesizdir. Bunlara da muavenet olunursa memnun olurum. Türk milleti ebediyyen yaşayacak, Müslümanlık asla zeval bulmayacaktır. Allah millet ve memlekete zeval vermesin. Fertler ölür, millet yaşar. İnşallah Türk milleti edebiyete kadar yaşayacaktır.*

30 Mart 1335

Boğazlıyan Kaymakam-ı Sabıkı Kemal."

Kemal Bey'in alelacele idam edildiği akşam karanlığında, İstanbul Limanı'ndaki Fransız savaş gemilerinden biri sefere hazırlanıyor-

Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey

du. Sevr Muahedesi'ni görüşmek üzere Avrupa'ya gidecek Osmanlı delegeleri, galip devletlerin dikte edecekleri şartların altına imza atmak üzere hareket edeceklerdi.

Fransız gemisinin adı, baş tarafına iri harflerle yazılmıştı: **Demokrasi!**

Kemal Bey'in hatırası milli vicdanda unutulmadı. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 14 Ekim 1922'de çıkardığı özel bir kanunla, kendisini "**Milli Şehit**" olarak kabul etti.

Boğazlıyan'da bir mahalleye yıllar sonra "Kaymakam Kemal Bey Mahallesi" adı verildi. Aynı kasabada 1972'de Kemal Bey'in adını taşıyan bir ilkokul açıldı. Başöğretmenin odasında "Milli Şehit" resmi asılıdır. Ceyhan'da Ceyhan Belediye Başkanı Hüseyin Sözlü önderliğinde adına bir anıt yapıldı. Milli ve dışarıdan yönetilmeyen dernek ve vakıflarca anıtın açılışı gerçekleştirildi.

Kemal Bey'in kabri Mülkiyeliler Birliği tarafından yaptırıldı. Adına "*Anıt-Mezar*" denildi. 15 Aralık 1973 günü mezar sade bir törenle açıldı.

Kemal Bey, Türk'ün hafızasında Ermeni komitacılığının zulmüne isyan sembolü olarak yaşadı; yaşayacak.

www.turkegitimsen.org.tr

TÜRK EĞİTİM-SEN
Türkiye'nin Sendikası